

FAUST VRANČIĆ
NOVA LOGIKA

IZDAVAČI:
Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić” Šibenik
Institut za filozofiju, Zagreb

ZA IZDAVAČE:
Vilijam Lakić
Filip Grgić

UREDNIK:
Vilijam Lakić

KOREKTORI:
Karmen Krnčević (latinski tekst)
Ivana Skuhala Karasman (hrvatski tekst)

GRAFIČKA PRIPREMA:
Marin Martinić Jerčić

OBLIKOVANJE KORICA:
Davor Šarić

TISAK:
Tiskara Zelina d.d.

Tiskano u svibnju 2018. godine
u 500 primjeraka

ISBN 978-953-309-040-5 (Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić” Šibenik)
ISBN 978-953-7137-54-0 (Institut za filozofiju)

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000992601

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture
Republike Hrvatske

Nova logika

Oblikovao i njezinim vlastitim sredstvima pregledao
Faust Vrančić

Latinski tekst uredio, preveo, bilješkama popratio
i uvodni tekst sastavio
Luka Boršić

Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić"

ŠIBENIK

 Institut za
filozofiju

Šibenik – Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Ponešto o Vrančićevoj <i>Logici</i>	13
Kratki životopis Fausta Vrančića	31
Nova logika	35
Latinsko-hrvatski rječnik	195
Vrančićeva bibliografija	201

Predgovor

Ova je knjiga nastala na poticaj Vrančićeva entuzijasta i bibliofila Vilijama Lakića, ravnatelja Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić” Šibenik. Nas smo se dvojica upoznali na simpoziju o Faustu Vrančiću 2016. godine u Šibeniku kad se ideja o cjelovitom prijevodu *Nove logike* rodila. Godinu i pol nakon toga izlazi knjiga.

Nekoliko riječi o samoj knjizi. Obično nije potrebno objašnjavati strukturu knjige, no zbog specifičnih okolnosti i problema koji su vezani za pojedine dijelove knjige, ipak bi trebalo ponešto reći o onome što slijedi.

Život i većina djela Fausta Vrančića dobro su pokriveni sekundarnom literaturom, kao što se vidi iz priložene bibliografije na kraju knjige, i razmjerno detaljno analizirani. O njemu ima više radova nego o mnogim drugim Hrvatima toga doba, što je malo neobično glede toga da je on napisao i objavio manje djela nego mnogi drugi renesansno-novovjekovni Hrvati. Za to obilje literature najzaslužnije je njegovo djelo *Machine novae*, koje, zbog mnoštva izuma i tehničkih rješenja opisanih u njemu, predstavlja znatan doprinos svjetskoj tehničkoj literaturi s početka 17. stoljeća, stoljeća u osvit moderne znanosti. S obzirom na obilje tekstova o Vrančićevu životu i radu, u ovoj knjizi ne želim ponavljati već poznate i lako dostupne podatke. Što se tiče sekundarne literature o njegovim *Logikama* (*Logici* iz 1608. i *Novoj logici* iz 1616. godine), postoji nekoliko tekstova

u kojima se tematizira to djelo: tekstovi Srećka Kovača (1984 i 1988) još uvijek su najbolje uvodne studije za razumijevanje logike unutar Vrančićeve misli, a Ivica Martinović (2016a i 2016b), osim uspostave teksta, nudi mnoštvo provjerenih informacija o tekstu i uz tekst. Sva su četiri članka objavljena u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, a dostupna su i na mrežnim stranicama Instituta za filozofiju (www.ifzg.hr). Uvodna studija koja slijedi djelomično se temelji na predavanju „Vrančićevo djelo *Logica nova suis ipsius instrumentis formata et recognita*” koje smo Ivana Skuhala Karasman i ja održali na simpoziju „Faust Vrančić i njegovo doba” 2015. i u izmijenjenom obliku objavili 2017. godine u istoimenom zborniku.

Što se samog teksta izvornika Vrančićeve *Nove logike* tiče, o njemu valja reći sljedeće. Tekst pod naslovom *Logica nova (Nova logika)* i podnaslovom *Suis ipsius instrumentis formata et recognita a Fausto Vernacio, episcopo Chanadii (Oblikovao njezinim vlastitim sredstvima i pregledao Faust Vrančić, čanadski biskup)* treća je, najdotjeranija, inačica Vrančićevih razmišljanja o tomu što je logika i koja je njezina zadaća. Naime, osam godina prije objavljivanja *Nove logike*, dakle 1608. godine, Vrančić je objavio knjigu koju je naslovio *Logika njezinim vlastitim sredstvima oblikovana (Logica suis ipsius instrumentis formata)*. Vrančić je tu raniju *Logiku* objavio pod pseudonimom Yustus Verax Sicensus, dočim je *Novu logiku* objavio pod svojim pravim imenom: Faustus Verancius. Teško je dokučiti zašto je prvo tiskano izdanje objavio pod pseudonimom (zapravo kriptogramom, Putanec 2001), a drugo pod pravim imenom – nagađam da je Vrančić, objavljujući prvo izdanje, očekivao širu i žešću reakciju na svoje djelo, no, kako je ona izostala, procijenio je da u drugom izdanju nema potrebe za skrivanjem iza pseudonima.

Nova je logika izmijenjena i ispravljena verzija *Logike*, proširena novim poglavljima. *Novoj logici* pridodan je i neobičan

dodatak: Vrančić iznosi seriju kritika na vlastiti tekst *Logike* iz 1608. godine u obliku dijaloga između „nadbiskupa” i „biskupa”. Biskup je, očito, čanadski biskup Vrančić – o tomu nitko ne dvojiti. No tko se krije iza titule nadbiskupa nije na prvi pogled jasno. Kovač (1988) na temelju analize filozofskih stavova, kao i biografskih podataka opravdano pretpostavlja da se radi o Marku Antunu de Dominisu, što se danas smatra prihvaćenim: Kovača slijede Dadić (1993) i Martinović (2011). Iz teksta *Nove logike* vidi se da je Vrančić te kritike ocijenio konstruktivnima i vrijednim pažnje, te je uvažio neke od njih pri izradi *Nove logike*. Osim ovog kritičkog dodatka, u *Novu logiku* Vrančić je ubacio još i jedno poglavlje, ono „O metafizici”, a i mnoštvo drugih izmjena. Martinović (2016a) donosi vrlo detaljnu usporedbu između *Logike* iz 1608. i *Nove logike* iz 1616. godine pa ovdje nije potrebno to ponavljati.

No, postoji još i starija razina teksta. Nedavno je, naime, pronađena kutija s ostavštinom obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Zadru. Nedavno je počelo objavljivanje nekih od tekstova iz te ostavštine: Danko Zelić objavljuje rukopisni tekst *Logike*, koja očito prethodi onoj iz 1608. godine. Zelić (2017a) pretpostavlja da se radi o čistopisu pripremljenom za tisak, a kad je o vremenu njegova nastanka riječ, smatra da se radi o gotovo studentskom Vrančićevu djelu (usp. bilj. 1 na str. 37). U međuvremenu Zelić (2017b) objavljuje dosad nepoznatu, mnogo oštriju kritiku tog rukopisnog teksta, o čemu će biti riječi kasnije.

U ovoj knjizi donosimo latinski tekst *Nove logike* prema mletačkom izdanju iz 1616. godine. Premda je izvorni tiskani tekst vrlo rijedak, posredstvom suvremene tehnologije on je danas u digitaliziranom obliku lako dostupan na raznim mrežnim stranicama. Upravo stoga smatram da nije bilo potrebno mnogim bilješkama opterećivati latinski tekst glede

mojih transkripcijskih rješenja. Ovdje je dovoljno napomenuti sljedeće. Gotovo cijeli tekst *Nove logike* u izvorniku je napisan kurzivom, što je u ovom izdanju sasvim zanemareno: u kurziv sam stavio samo pojedine oznake ili navode da bih izbjegao gomilanje navodnika. Nadalje, ovdje sam sasvim zanemario i idiosinkrazije Vrančićeva pravopisa: on je, naime, konsonantsko „i” bilježio grafemom „y”, „y” u grecizmima pisao je s pomoću grafema „i”, konsonantsko „u” bilježio je grafemom „v” itd. (sva Vrančićeva pravopisna rješenja detaljno je opisao Martinović 2016a: 197–202). Ovaj je tekst uređen prema suvremenom načinu bilježenja latinskog jezika, to jest prenesen je onako kako bi klasičan latinski tekst bio zabilježen u suvremenim izdanjima, zanemariivši različita tradicionalna i Vrančićeva vlastita pravopisna rješenja jer ona ništa ne mijenjaju u sadržaju i razumijevanju teksta. U tekstu su bilješkama označena jedino ona mjesta na kojima sam intervenirao sadržajno mijenjajući ili ispravljajući izvornik ondje gdje sam smatrao da je problematičan, no tih mjesta ima malo.

Ovaj hrvatski prijevod prvi je cjeloviti prijevod *Nove logike*. Dosad je postojalo nekoliko djelomičnih prijevoda. U drugome svesku antologije *Hrvatska filozofija od 12. do 19. stoljeća. Izbor iz djela na latinskome*, koju je Institut za filozofiju izdao 2015. godine, nalazi se donekle poboljšan djelomični prijevod *Nove logike* Tomislava Ladana: on obuhvaća tekst od „Ad lectorem” do poglavlja „De metaphysica”. Postoje još dva neobjavljena prijevoda. Prvi je digitalizirani anonimni prijevod koji se nalazi u Institutu za filozofiju a koji obuhvaća većinu teksta *Nove logike*, no nije objavljen zbog obilja grešaka. Naposljetku, postoji neobjavljen djelomični prijevod Ante Kusića, Vladimira Borovine i Ivana Miljka u magistarskoj disertaciji Ivana Miljka pod naslovom *Logica nova Fausta Vrančića (1551. – 1617.)*.

*Originalnost pristupa F. Vrančića rješavanju logičkih pitanja iz 1983. godine. Prijevod obuhvaća skraćeni tekst od poglavlja „O oznakama” do kraja teksta. Taj je prijevod napravljen za potrebe izrade magistarskog rada i, koliko mi je poznato, on postoji samo u jednom primjerku koji se nalazi u knjižnici Instituta za filozofiju. Budući da je Vrančićev tekst prilično „tehnički”, nužno ima podudarnosti među prevoditeljskim rješenjima; ovdje nisam posebno označavo mjesta gdje se moj prijevod podudara s drugima, kao ni ona mjesta koja su drugi prevoditelji drukčije shvatili. *Videat lector.**

Prijevodu je pridodan rječnik kako bi se čitateljima na jednom mjestu pokazala sva filozofski relevantna prevoditeljska rješenja. Naposljetku, na kraju je pridodana dosad najpotpunija i najdetaljnija bibliografija Vrančićevih djela i tekstova u kojima se Faust Vrančić detaljno tematizira koju je sastavila Ivana Skuhala Karasman, kojoj na toj bibliografiji i zahvaljujem.

Ovdje osobito zahvaljujem dr. sc. Srećku Kovaču, koji se u više navrata uhvatio ukoštac s tekстом i ponudio mnoga dobra rješenja glede prijevoda nekih logičkih izraza i oznaka. Isto tako zahvaljujem i Vilijamu Lakiću, koji je nekoliko puta pročitao cijeli tekst i svaki put ponudio stilska i jezična poboljšanja. Isto tako zahvaljujem i Ivani Skuhala Karasman, koja je mnogim savjetima poboljšala prijevod. Sve preostale manjkavosti i slabosti teksta idu isključivo meni na dušu.

